

Wprowadzenie

Cel książki

Wraz z wejściem Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku i tym samym objęciem obywateli naszego kraju zasadą swobodnego przepływu osób w ramach Unii zwiększyła się liczba Polaków wyjeżdżających do Anglii i Walii na krótsze lub dłuższe okresy, a czasem nawet na stałe, często w związku z większymi możliwościami znalezienia tam pracy niż w Polsce. Liczniejsza obecność Polaków w Anglii i Walii musiała przełożyć się na większą liczbę przestępstw tam przez nich popełnianych i w związku z tym częstszą styczność Polaków z angielskim sądownictwem karnym. Oto kilka przykładów: w 2005 roku w Rugby Polak zabił innego Polaka, w 2009 roku w Bedfordzie dwóch Polaków zamordowało Noela Smitha, w 2012 roku w Coventry czteroletnie polskie dziecko zostało zakatowane przez matkę i jej polskiego konkubenta, w tym samym roku troje Polaków dokonało zabójstwa Angielki w Chardzie, w 2016 roku Polak zgwałcił kobietę w parku w Leicesterze. We wszystkich tych przypadkach angielskie sądy skazały Polaków na karę dożywotniego pozbawienia wolności. Polacy stanęli też przed angielskimi sądami karnym za mniej poważne przestępstwa, między innymi rzucanie plasterkami boczku w meczecie, grzybobranie w niedozwolonym miejscu, zakłócanie porządku publicznego oraz oszukiwanie tachografu. W artykule w *The Times*, który ukazał się 29 lipca 2016 roku, jego autor, Ford, powołując się na oficjalne statystyki, napisał, że liczba Polaków odbywających karę pozbawienia wolności w więzieniach w Anglii i Walii po raz pierwszy przekroczyła 1000 i że Polacy stanowili w tym czasie największą grupę przestępców-obcokrajowców w więzieniach w Anglii i Walii, wyprzedzając Irlandczyków, Rumunów, Jamajczyków i Albańczyków¹.

Zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym² „państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzanym lub oskarżonym, którzy nie mówią w języku danego postępowania karnego lub go nie rozumieją,

¹ Zob. R. Ford, *1,000 Polish inmates top list of jailed foreigners*, *The Times*, <https://www.thetimes.co.uk/article/1-000-polish-inmates-top-list-of-jailed-foreigners-nlmln18hc6> (dostęp: 09.04.2017).

² Dz.Urz. UE L 280/1.

zapewniono niezwłocznie tłumaczenie ustne podczas postępowania karnego przed organami śledczymi i sądowymi, w tym również podczas przesłuchania przez policję, wszystkich rozpraw sądowych oraz wszelkich niezbędnych posiedzeń” (art. 2 ust. 1 dyrektywy). Ponadto „państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzanym lub oskarżonym, którzy nie rozumieją języka danego postępowania karnego, zapewniono w rozsądnym terminie tłumaczenie pisemne wszystkich dokumentów istotnych dla zapewnienia ich zdolności do wykonywania swojego prawa do obrony oraz do zagwarantowania rzetelności postępowania. Istotne dokumenty obejmują wszelkie orzeczenia o pozbawieniu danej osoby wolności, każdy zarzut lub akt oskarżenia oraz każdy wyrok” (art. 3 ust. 1 i 2 dyrektywy).

Z powyższej dyrektywy wynika zatem, że gdy angielski wyrok w sprawie karnej lub angielskie orzeczenie kary nie są zrozumiałe dla stojącego przed sądem Polaka ze względu na jego całkowitą lub niewystarczającą znajomość języka angielskiego, należy je przełożyć na język polski. Stąd w niniejszej książce podjęto kwestię problemów, jakie mogą zrodzić się przy ich przekładzie w związku z coraz częstszymi przypadkami stawiania obywateli polskich przed angielskimi sądami karnymi (a chyba można założyć, że częstokroć poziom angielszczyzny Polaków – o ile w ogóle znają ten język – nie jest wystarczający, aby swobodnie ją rozumieć w kontekście sądowym).

Ponadto analiza problemów związanych z tłumaczeniem angielskich wyroków w sprawach karnych i angielskich orzeczeń kary na język polski pozwala na lepsze zrozumienie obowiązującego w Anglii i Walii systemu prawa karnego, co w dobie coraz intensywniejszych kontaktów pomiędzy angielskimi i polskimi sądami, angielską i polską prokuraturą oraz angielską i polską policją może być dla polskiej strony bardzo przydatne.

Wspomnianych powyżej problemów jest niemało, a biorą się one – zdaniem Terretta – ze specyfiki i szczególnych cech prawa angielskiego oraz kreatywnych i nierzadko sprzecznych z intuicją interpretacji ustaw przez brytyjskie sądy³. Tłumacz omawianych tekstów staje więc przed licznymi wyzwaniem, zaś niniejsza książka stanowi próbę ułatwienia mu radzenia sobie z nimi. Dodatkowym – oprócz aplikatywnego – celem jest generalizacja wskazanych problemów przekładowych prowadząca do stworzenia modelu tłumaczenia prawniczego.

Struktura książki

Na książkę składają się dwie części: teoretyczna i praktyczna. Pierwszy rozdział części teoretycznej przynosi opis systemu prawa karnego w Anglii i Walii, gdyż praca skupia się wyłącznie na angielskim prawie karnym, a więc tym, które obowiązuje w wymienionych częściach Zjednoczonego Królestwa. Rozdział drugi ma charakter komparatystyczny:

³ S. Terrett, *Some Reflections on the Conceptual and Terminological Problems Involved with the Translation of English Criminal Law*, [w:] M. Czyżewska, A. Matulewska (red.), *Przyszłość zawodu tłumacza przysięgłego i specjalistycznego – współczesne wyzwania*, Warszawa 2016, s. 156.

omówiam w nim system prawa karnego w Polsce na tle systemu angielskiego, a zatem oprócz opisu systemu polskiego jego celem jest zwrócenie uwagi na podobieństwa i różnice pomiędzy obu systemami. W rozdziale trzecim wskazuję właściwości najpierw angielskiego, a potem polskiego języka prawa. W rozdziale czwartym kategoryzuję i ogólnie charakteryzuję angielskie orzeczenia sądowe, a także kategoryzacji i ogólnej charakterystyce poddaję polskie wyroki w sprawach karnych. Resztę części teoretycznej poświęcam zagadnieniom związanym z przekładem: opisowi różnorodnych teorii tłumaczenia prawniczego, kluczowej dla każdego typu przekładu kwestii ekwiwalencji oraz problematyce tłumaczenia terminów prawnych.

Rolą części teoretycznej jest zatem zbudowanie zaplecza wiedzy umożliwiającej poprawny przekład wybranych typów tekstów z zakresu angielskiego prawa karnego na język polski. Ponieważ nie da się tego zrobić bez znajomości angielskiego systemu prawa karnego i polskiego systemu prawa karnego, poznania specyfiki angielskiego i polskiego języka prawa, a także charakterystycznych cech gatunków tekstowych podlegających przekładowi i analogicznych gatunków tekstowych w języku docelowym oraz bez znajomości i opanowania strategii i technik translacyjnych przydatnych w tym obszarze przekładu, w części teoretycznej znajdują się wskazane powyżej zagadnienia.

Część praktyczną rozpoczynam od opisu materiału badawczego (korpus), po czym wskazuję problemy, jakie mogą rodzić się podczas przekładu zawartości korpusu na język polski, oraz sugeruję sposoby ich rozwiązania. Uwagę skupiam przede wszystkim na strukturze angielskich orzeczeń w sprawach karnych, na zawartej w nich terminologii z zakresu prawa karnego oraz występujących tam terminach ogólnoprawnych, dotyczących procedury sądowej i systemu penitencjarnego, jak również pozaprawnych terminach specjalistycznych, nazwach osób, sądów i dokumentów sądowych. Ponadto w kontekście problemów tłumaczeniowych przyglądam się nawiązaniom do ustaw obecnym w angielskich orzeczeniach w sprawach karnych, a także leksyce, frazeologii, składni i stylistyce tych orzeczeń, stosowanych w nich skrótach i skrótowcach oraz kwestii wieloznaczności terminologicznej.

Efektom pracy jest identyfikacja problemów tłumaczeniowych związanych z przekładem angielskich orzeczeń w sprawach karnych na język polski, wskazanie sposobów rozwiązywania tych problemów, wyszczególnienie technik translacyjnych przydatnych w procesie przekładu omawianych tekstów, przedstawienie warunków ich udanego przekładu oraz stworzenie na bazie zebranego materiału modelu tłumaczenia prawniczego. Tym ostatnim kwestiom poświęcam dwa końcowe rozdziały książki.

Fragmety książki wykorzystano w artykule autora *Rendering Judicial Decisions in Criminal Matters Handed Down by English Magistrates' Courts into Polish: Problems and Solutions*, opublikowanym w monografii pod redakcją J. Maliszewskiego *Between Literary and Specialised Translation: Commonalities and Differences* (Częstochowa 2019, s. 26–44).

Jan Gościński

Warszawa, marzec 2019